

Vážené kolegyně a vážení kolegové,

covidová infekce neskončila, covidová epidemie ano. Tak to bývalo i v minulosti. Epidemie končily po pár letech. Ovšem máme teď, po covidu, válku na Ukrajině. Souvisí snad s epidemií covidu? Nevím, ale podíval jsem se do historie.

Epidemie asi začaly v době neolitu, poté, co lidé přestali být pouze lovci a usadili se jako zemědělci. Rozšířila se tuberkulóza, mor, neštovice a další nemoci. Starořecký historik Thúkydídés (narozen cca 460 př. n. l.) napsal ve své knížce Peloponéská válka, že epidemie v Aténách – asi tyfus nebo neštovice – v 5. století před naším letopočtem vedla k útoku Sparty a následné dlouhotrvající válce, protože Sparta epidemií netrpěla a cítila se proto silnější než Atény. Neštovice v polovině 2. století našeho letopočtu vedly v Římské říši ke konci dlouholetého míru zvaného Pax Romana a k velkým nepokojům. Ve 3. století se Římská říše po epidemii zhroutila do nestability a mezi lety 235–284 říše téměř kolabovala. Východořímský císař Justinian se snažil v 6. století dobýt západní provincie, a tak opět sjednotit Římskou říši, ale extrémně silná epidemie (Yersinia pestis) těžce postihla Konstantinopol a expanzi zastavila. Ve středověku byla největší epidemie – zřejmě moru – ve 14. století. Během pěti let zemřela třetina až polovina evropské populace. Anglická královská vláda se snažila poddané dále udržet pod vládou šlechticů, vedlo to však v roce

1381 k povstání, aristokracie musela hledat kompromisy a v 15. století většina zemědělců byla již svobodná. Anglická společnost se změnila. V 16. století dobyli Španělé Jižní a Střední Ameriku. Armády byly malé, často jen pár stovek vojáků. Jak tedy mohli zvítězit? Díky epidemiím – Španělé nakazili davy Indiánů, asi hlavně neštovicemi. Například když Cortéz dobýval hlavní aztécké město Tenochtitlan (dnes hlavní město Mexika), zvítězil, protože po nájezdu Španělů se rozšířila epidemie neštovic a ve městě zemřela asi polovina obyvatel. Španělé přežili epidemií jako děti, byli tedy odolní. Podobně Pizzaro mohl porazit Inký. Populace Indiánů byla během 16. století epidemiemi redukována, údajně ze 60 na 6 milionů lidí. V Severní Americe a na Karibských ostrovech nejdříve pracovali evropští chudáci, kteří tam byli dovezeni na práci, avšak malárie je zničila. Proto se začali dovážet afričtí otroci. Afričané na tom byli lépe, kontinent byl propojen s Asií i Evropou, malárie sice zabíjela malé africké děti, ale přeživší byli již odolní. Když se Portugalci pokoušeli dobýt část západní Afriky, malárie padla i na ně a mnozí zemřeli. Avšak po zavedení chininu Evropané koncem 19. století ovládli většinu Afriky. Během Krymské války, při obléhání Sevastopole francouzskou, anglickou, tureckou a piemontskou armádou v letech 1853–1856, zahynuly statisíce vojáků, ale jen asi 10 000 Francouzů padlo v boji, většinu mrtvých skolily epidemie, způsobené ka-

tastrofálními hygienickými podmínkami. Avšak při obléhání Sevastopole se zrodilo i moderní ošetřovatelství, za kterým stála anglická ošetřovatelka Florence Nightingale. Počet mrtvých anglických vojáků se výrazně zmenšil. A také tam začala anestezie.

Epidemie tedy nejenom zabíjejí lidi, mají i vliv na politiku, válku... Epidemie mohou ovlivnit myšlení potenciálních útočníků. Nevím, zda covid ovlivnil ruský útok na Ukrajinu, ale při pohledu na historii to vypadá dost pravděpodobně. Izolace špiček ruské vlády mohla vést k nedostatečné informovanosti. Představa rychlého vítězství mohla být iluzí. Tři měsíce před válkou jsem přednášel v Kyjevě (ukázalo se, že jsem byl jediný cizinec, který přijel osobně a nebyl on-line), večer jsme se s ukrajinskými profesory bavili rusky. Mnozí Ukrajinci, například z Charkova nebo Oděsy, mluvili hlavně rusky. Po vypuknutí války jsem však zjistil, že jejich rodná ruština pro ně nebyla podstatná, dali jasně najevo oddanost Ukrajině.

Na vaše příspěvky se i s redakční radou těší
prof. MUDr. Ivan Rektor, CSc.,
FCMA, FANA, FEAN

předseda redakční rady

